

Od antropocentrične k ekocentričnoj etici

Andrej Kirm

Fakulteta za društvene vede Univerze v Ljubljani, Ljubljana

Sažetak

Sve veći ekološki problemi zahtijevaju širenje etičke regulacije čovjekova odnosa spram prirode. Tome se suprotstavlja cijela antropocentrično zasnovana europska kultura, a osobito njezina antropocentrično ograničena, agresivna ekonomija i etika. Europski etički antropocentrizam ima dva izvora: grčku kulturu i židovsko–kršćansku misao. U okviru antropocentrične etike moralnost se ograničava na ljudsku zajednicu, na zajednicu slobodnih i razumnih ljudi. Bitna ograničenost antropocentrične etike nije u tome što je ograničila polje moralnih subjekata na ljude, nego u tome što je suzila polje mogućih moralnih objekata.

Nakon drugoga svjetskoga rata, pa čak i prije, potrebu i zahtjev za novom ekološkom etikom istovremeno su izrazili američki šumarski stručnjak Aldo Leopold i njemački liječnik i humanist Albert Schweitzer. Leopoldova »etika zemlje« i Schweitzerova »etika poštivanja života« naišle su na otpor i unutar sojetovne i unutar religijske etičke tradicije. Ekološka etika ne ide samo za tim da proširi postojeće etičke norme na novo područje, već traži dublje promjene u samom razumijevanju moralnog subjekta i objekta. U praksi se počela uvoditi heteronomna ekološka etika. U budućnosti će se možda razviti i autonomna etička pozicija koja će priznati vrijednost prirodnim bićima i koja će ih zaštićivati ne samo zbog čovjekove koristi ili štete, već i poradi njihove vlastite vrijednosti.

Antropocentrizam je dao pečat i teoriji prava. Kao što su ekološki problemi promijenili i proširili etičku koncepciju, tako će se promijeniti i antropocentrički sužena doktrina prava.

Ključne riječi: antropocentrična etika, autonomna i heteronomna ekološka etika, ekocentrična etika, gospodstvo, intrinzične vrijednosti prirodnih entiteta, moralni objekt, moralni subjekt, održivoi razvoj, prava prirodnih entiteta

Za čovjeka su bitna četiri odnosa: odnos spram sebe, spram drugih ljudi, spram prirode i spram boga. I oni koji ne vjeruju u boga imaju izvjesni odnos spram odsutnog, negiranog boga. Gledano biološko–ekološki, etika nije samo ograničenje slobode akcije u borbi za opstanak, već je i ograničenje čovjekovog stalnog povećavanja raskoši u biosferi na račun životnih potreba i životnih uvjeta svih ostalih bića. Moralno ograničenje borbe za opstanak u okviru antropocentrične etike važi samo unutar društva, dok je spram prirode dozvoljeno sve. Stupili smo u takvo razdoblje razvoja kada se moraju prihvatiti etička ograničenja borbe za opstanak i spram cjelokupne prirode, a ne samo spram ljudi. Prijelaz u ekološko društvo i ekološku kulturu neće biti moguć bez temeljne promjene naše sveukupne duhovnosti. U toj preobrazbi odlučno značenje imat će zamjena dosadašnje prevladavajuće antropocentrične i teocentrične etike ekološkom ili ekocentričnom etikom.

Kod Aristotela (1960:16;21) je priroda »sve stvorila poradi ljudi (...) svim ljudima je dala u posjed plodove i životinje«. Stoički filozof Ciceron slijedio je tu filozofsku tradiciju. U svom traktatu »O prirodi bogova« zanosno je opisivao različite primjere čovjekove vlasti u prirodi. Tvrdio je da je sve na ovom svijetu stvoreno i pripremljeno upravo za čovjeka, a ne za životinje jer su same životinje stvorene za ljude. »Prema

